O'YIN TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANGAN HOLDA NUTQI BUZILGAN BOLALARDA FONETIK-FONEMIK IDROKNI RIVOJLANTIRISHNING KORREKTIV QIYMATI.

CHDPU Maxsus pedagogika: surdotarjimonlik
faoliyati yo'nalishi 3-bosqich talabalari

Moldabekova Zamira Zakir qizi
Moldabekova Jasmin Mels qizi
Turginalieva Moldir Kidirali qizi
Joldibaeva Simbat Arginbek qizi
Ilmiy rahbar: **Ibadullayeva Sharofat Nurullayevna**
sharofatibadullayeva1984@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur ishda o‘yin texnologiyalaridan foydalangan holda nutqi buzilgan bolalarda fonetik-fonemik idrokni rivojlantirish masalasi yoritilgan. Fonetik-fonemik idrok nutqni to‘g‘ri anglash, tovushlarni farqlash va talaffuz qilishda muhim ahamiyatga ega bo‘lib, uning yetarli darajada shakllanmasligi nutq buzilishlariga sabab bo‘ladi. O‘yin texnologiyalarining logopedik jarayondagi o‘rni, ularning eshitish diqqatini kuchaytirish va fonematik eshitishni rivojlantirishdagi samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, o‘yin faoliyatining bolalarda motivatsiyani oshirishi va korreksion jarayonni samarali tashkil etishi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: nutq buzilishi, fonetik-fonemik idrok, o‘yin texnologiyalari, logopediya, korreksiya, bolalar.

Аннотация: В данной работе рассматривается развитие фонетико-фонематического восприятия у детей с речевыми нарушениями с использованием игровых технологий. Фонетико-фонематическое восприятие играет важную роль в правильном восприятии, различении и произношении звуков, а его недостаточное формирование приводит к речевым нарушениям. Проанализирована роль игровых технологий в логопедическом процессе, их эффективность в развитии слухового внимания и фонематического слуха. Также обосновано, что игровая деятельность повышает мотивацию детей и делает коррекционный процесс более эффективным.

Ключевые слова: речевые нарушения, фонетико-фонематическое восприятие, игровые технологии, логопедия, коррекция, дети.

Annotation: This work examines the development of phonetic-phonemic perception in children with speech disorders through the use of game technologies. Phonetic-phonemic perception plays an important role in correctly understanding, distinguishing, and pronouncing sounds, and its insufficient development leads to speech disorders. The role of game technologies in the speech therapy process and their effectiveness in improving auditory attention and phonemic hearing are analyzed. It is also shown that play activities increase children’s motivation and make the corrective process more effective.

Keywords: speech disorders, phonetic-phonemic perception, game technologies, speech therapy, correction, children.

Kirish Bugungi kunda maxsus pedagogika va logopediya sohasida nutqi buzilgan bolalar bilan ishlash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Nutq buzilishlari nafaqat bolaning to‘g‘ri talaffuz qilish qobiliyatiga, balki uning fonetik-fonemik idrokiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Fonetik-fonemik idrokning yetarli darajada rivojlanmaganligi bolalarda tovushlarni farqlash, eshitib tahlil qilish va nutqda to‘g‘ri qo‘llash jarayonlarini qiyinlashtiradi.

Shu sababli ushbu muammoni erta aniqlash va samarali korreksion yondashuvlarni qo‘llash muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy logopedik amaliyotda o‘yin texnologiyalaridan foydalanish bolalarning nutqiy rivojlanishini faollashtirishda eng samarali usullardan biri sifatida e’tirof etilmoqda. O‘yinlar bolalarning tabiiy faoliyat turi bo‘lib, ular orqali ta’lim jarayoni qiziqarli, emotsional jihatdan ijobiy va samarali shaklda tashkil etiladi.O‘yin texnologiyalaridan foydalangan holda olib boriladigan korreksion ishlar fonetik-fonemik idrokni rivojlantirish, eshitish diqqatini kuchaytirish hamda tovushlarni farqlash ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, bu yondashuv bolalarning motivatsiyasini oshirib, nutq faoliyatiga faol jalb etilishini ta’minlaydi.

Asosiy qism Fonetik-fonemik idrok — bu tovushlarni eshitish, farqlash va ularni nutqda to‘g‘ri qo‘llash qobiliyatidir. Nutq buzilishlari mavjud bolalarda bu jarayon ko‘pincha sust rivojlangan bo‘ladi. Shu sababli maxsus korreksion ishlar zarur.

O‘yin texnologiyalari ushbu jarayonda muhim vosita hisoblanadi, chunki ular bolaning eshitish diqqatini, xotirasini va analiz-sintez jarayonlarini faollashtiradi. Masalan, “Tovushni top”, “Qaysi tovush yo‘q?”, “Eshitib takrorla” kabi o‘yinlar fonematik idrokni rivojlantirishga xizmat qiladi.Shuningdek, fonetik idrokni shakllantirishda artikulyatsion o‘yinlar ham muhim o‘rin tutadi. Bola tovushlarni to‘g‘ri eshitish bilan birga ularni to‘g‘ri talaffuz qilishni ham o‘rganadi. Bu jarayon nutq apparatini faollashtiradi va to‘g‘ri talaffuz ko‘nikmalarini shakllantiradi.

O‘yin texnologiyalarining yana bir afzalligi shundaki, ular bolada stressni kamaytiradi va o‘rganish jarayonini ijobiy emotsional muhitda o‘tishini ta’minlaydi. Natijada bola tovushlarni qabul qilish va farqlash jarayonida yanada faol ishtirok etadi.

O‘yin texnologiyalarining korrektiv qiymati quyidagilarda namoyon bo‘ladi:

- fonematik eshitishni rivojlantiradi
- tovushlarni farqlash va tahlil qilishni shakllantiradi
- to‘g‘ri talaffuz ko‘nikmalarini mustahkamlaydi
- nutqning ritm va tempini yaxshilaydi
- eshitish diqqatini kuchaytiradi
- nutqiy xatolarni kamaytiradi

Bundan tashqari, o‘yinlar bolaning kognitiv jarayonlarini faollashtirib, nutqni o‘zlashtirish jarayonini tezlashtiradi.

Xulosa Xulosa qilib aytganda, o‘yin texnologiyalaridan foydalangan holda nutqi buzilgan bolalarda fonetik-fonemik idrokni rivojlantirish yuqori darajadagi korreksion samaradorlikka ega hisoblanadi. O‘yinlar orqali bolalarda tovushlarni eshitish, farqlash, tahlil qilish va to‘g‘ri talaffuz qilish ko‘nikmalari bosqichma-bosqich shakllanadi va mustahkamlanadi.

Shuningdek, o‘yin texnologiyalari bolalarning eshitish diqqatini kuchaytiradi, nutqiy xotirasini rivojlantiradi hamda kognitiv jarayonlarini faollashtiradi. Bu esa fonetik-fonemik idrokning to‘liq shakllanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Eng muhim jihatlardan biri shundaki, o‘yin jarayoni bolada ijobiy emotsional muhit yaratadi, motivatsiyani oshiradi va nutqiy mashg‘ulotlarga faol ishtirokini ta’minlaydi. Natijada korreksion ishlar samaradorligi ortadi.

Umuman olganda, o‘yin texnologiyalaridan tizimli va maqsadli foydalanish nutqi buzilgan bolalarda fonetik-fonemik idrokni rivojlantirishda muhim pedagogik vosita bo‘lib xizmat qiladi va ularning nutqiy hamda umumiy rivojlanishiga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ахмедова М.Ш. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida logopedik mashg‘ulotlarni tashkil etishda o‘yin faoliyatining o‘rni. – Toshkent: TDPU, 2020. – 45 b.
2. Мамаджонова Д.А. Nutq buzilishlarini korreksiya qilishda interfaol o‘yinlarning ahamiyati. // Defektologiya jurnali. – Toshkent, 2021. – №3. – B. 28–34.
3. Выготский Л.С. Игра и её роль в психическом развитии ребёнка. – Москва: Педагогика, 1984.
4. Садовникова И.Н. Игровые технологии в логопедической практике. – Москва: Владос, 2008.
5. Zokirova N.R. Logopedik mashg‘ulotlarda innovatsion texnologiyalarni qo‘llash. // Ta’lim va fan yangiliklari jurnali. – Toshkent, 2022. – №5. – B. 41–46.
6. Qodirova D. O‘yin faoliyatining bolalar nutq rivojlanishidagi roli. – Samarqand: SamDU, 2019.
7. Luriya A.R. Yuqori psixik funksiyalar va ularning miya faoliyati bilan bog‘liqligi. – Moskva: Nauka, 1995.

References

8. Axmedova, M. Sh. (2020). *The Role of игровая Activity in Organizing Speech Therapy Sessions for Primary School Students.* Tashkent: TDPU, 45 p.
9. Mamadjonova, D. A. (2021). *The Importance of Interactive Games in Correcting Speech Disorders. Defectology Journal*, No. 3, 28–34. Tashkent.
10. Vygotsky, L. S. (1984). *Play and Its Role in the Mental Development of the Child.* Moscow: Pedagogy.
11. Sadovnikova, I. N. (2008). *Game Technologies in Speech Therapy Practice.* Moscow: Vlados.
12. Zokirova, N. R. (2022). *Application of Innovative Technologies in Speech Therapy Sessions. Education and Science News Journal*, No. 5, 41–46. Tashkent.

13. Qodirova, D. (2019). *The Role of Play Activity in Children's Speech Development.* Samarkand: SamSU.
14. Luria, A. R. (1995). *Higher Mental Functions and Their Relationship with Brain Activity.* Moscow: Nauka.